

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINEC'A.

PREȚULU ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungari'a :

Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.

PREȚULU INSERTIUNILORU :

Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.;

si mai sus 5 fl. v. a.

Correspondentiele sè se adreseze Redactiunei

„BISERIC'A si SCÓL'A.“

Èr banii de prenumeratiune la

TIPOGRAFF'A DIECESANA in ARAD.

Sinodulu eparchialu aradanu.

Vineri'a trecuta s'a incheiatu sesiunea ordinaria a sinodului eparchialu aradanu pentru anulu curentu, — dupace sinodulu si-a terminatu tóte agendele avisate la competentia s'a.

S'a lucratu multu intr'unu timpu relativu fórtu scurtu. Acést'a este caracteristic'a sesiunii sinodale din anulu curentu. Si reprivindu asupra solutiunilor luate, avem convingerea, ca prin trensele s'a facutu de sigur unu pasu inainte intru desvoltarea nóstra pre terenulu bisericescu, scolariu si fundationalu. Si pana cand vom poté publicá o dare de seama despre agendele resolve de acestu sinodu, vomu aminti aici urmatórele.

In resortulu stensu bisericescu consistoriulu s'a ocupatu de ridicarea moralitatii poporului, si de posibil'a ameliorare a dotatiunei clerului mai cu seama cu privire la imbunatatirea dotatiunei parochieloru serace.

In resortulu scolariu sinodulu s'a ocupatu cu deosebire de imbunatatirea frecuentatiunei scolare, de scóla de repetitiune si de a-se dá o desvoltare mai mare corurilor de plugari.

In resortulu epitropescu sinodulu a constatat, ca fondurile si fundatiunile diecesane sunt in crestere, si ca averea publica a diecesei este depusa in mani bune, si se administréza *in cea mai buna ordine.*

Intonámu acestu punctu din urma referitoriu la administrarea averilor diecesane mai cu seama in faci'a faptului regretabilu, ca guri rele au respanditu si acum, inainte de intrunirea acestui sinodu, intocma cá si alta data, vesti netrebnice, cu cunoscut'a intentiune de a calumniá si innegri, de a inveniná opiniunea publica, si in specialu de a preocupá si seduce pre alesii clerului si poporului.

Sinodulu inse a pusu degetulu, cá odinióra Tom'a, in administrarea averilor diecesei, a vediutu, si s'a convinsu, ca aici la noi averea Domnului se administréza intru frie'a Domnului, aici se creéza, si se sporescu fondurile.

A facutu multa lumina sinodulu din anulu curentu in punctulu acest'a, si acésta lumina va avé cele mai bune consecutii pentru viitoriulu eparchiei.

Mintiun'a si calumni'a la noi nu au trecere. Acést'a ni-o a doveditu de nou sinodulu din anulu curentu. Si ne-a mai doveditu si altele acestu sinodu. Am vediutu din desbateri si din solutiunile luate, ca este mare interesulu alesiloru clerului si poporului facia de biseric'a, scóla si fundatiuni. Lipsita a fost intréga acésta sesiune sinodala de discussiuni sterile; si in loculu ácestor'a am vediutu, ca sfatul eparchiei a fost in intregu timpul acestei sesiuni petrunsu si predomnitu numai de interesulu causeru publice.

Dragostea evangelica a fost puterea, carea a inspiratu si predomnitu pre alesii clerului si poporului in totu decursulu petrecerii si lucrării loru in vii'a Domnului.

Ne-am intelnitu cu bine, si ne-am despartitu cu bine. —

Sinodulu si-a terminatu lucrările sale; si acum efeptuirea lucrărilor si respective concluseloru sinodale trece la organele esecutive, la consistorie, protopresviterate si parochii. Vomu continuá acésta lucrare; si spornica si succésa va fi ea neaperatu, daca si la esecutare va predomni acelu spiritulu alu paci si alu dragostei evangelice propriu crestinatătii si caracterului nostru de crestini ortodocsi, pre carele l'am vediutu domnindu si stepanindu in lucrările acestui sinodu.

Este puternicu si alcatuitu pre fundamentu siguru organizmulu bisericeii nóstre, si sinodulu din anulu curentu ne-a datu noue dovedi, ca scimu, si putem fi unu corpu si unu spiritulu, când vorb'a este de afaceri mári, de ridicarea poporului prin biseric'a, scóla si fundatiuni.

Intru resolvirea succésa a agendeloru sinodului merítulu in prim'a linia este alu comissiuniloru sinodale. Comissiunile au lucratu si pregatitu tóte agendele cu multu studiu si cu multu ingrijire; si astfeliu lucră-

rile sinodului in plenu au fost usióre ; ér desbaterile in plenu decurgendu in deplina cunoscentia de cauza au fost dominate de spiritulu abiectivitãtii si interesului bisericeii. In acelasi timp infacisiau desbaterile in plenu sinodului o familia ingrijita, ai carei membri, toti de o patriva voiescu, si lucréza din tóte puterile pentru inaintarea interesloru comune.

Am fost totdeun'a de convingerea, ca la noi tóte se potu face, când vom invetiá a-ne pretiui uuulu pre altulu, când ne vomu apretiá unii altor'a convingerile, si vom ingriji cá in judecatile nóstre in biserica si in scóla se lepadámu tóta grij'a cea lumésca, si se servimu numai Domnului, in vii'a carui'a ne-am angajatu de lucratori.

Ne-am intelnitu in sinodu preoti si lumeri din intréga eparchi'a ; si se-ntielege de sene, am venitu aici fiecare cu vederile, convingerile si preocupatiunile sale ; dar biseric'a cu spiritulu ei a sciutu se faca din noi o inima si o semtire ; se conclusele sinodale mai tóte au fost luate cu unanimitate.

In cele ce urméza incepemu a publicá reportulu nostru despre acestu sinodu.

Siedintia I.

s'a tienutu in 1/13. Maiu 1888. Presiedinte Pré Santi'a S'a parintele Episcopu Ioan Metianu, notariu Michaiu Sturz'a.

Dupa celebrarea santei liturghii si invocarea Duchului sfantu, la carea a functionatu Pré Santi'a S'a, parintele Episcopu Ioan Metianu, asistatu de parintele archimandritu *Ieroteiu Belesiu*, parintele protosincelu *Iosif Goldisiu*, parintii protopresviteri *Elia Mog'a*, *Pap Vasilie*, *Constantin Gurbanu* si *Tom'a Pacala*, precum si de protodiaconulu *Ignatie Pap*, — adunandu-se deputatii sinodali in sal'a seminarului diecesanu Pré Santi'a S'a pronuncia urmatorulu cuventu de deschidere :

Christosu a inviatu ! Domniloru deputati !

„Precum se bucura parintele celu departatu de fii sei, cand dupa óre-care intervalu de timp, se vede éراسi intre ai sei, intruniti anume pentru a combiná cele de lipsa la bunastarea si inaintarea familiei ; tot asemenea me bucuru si eu astadi Dloru, cand dupa unu restimp de unu anu, éراسi am norocirea a Ve vedea in jurulu meu, pentru a combiná impreuna cele de bine la inaintarea si bunastarea clerului si a poporului nostru, a familiei nóstre cei mari, pre care o representamu ; deci Ve salutu din inima, de buna venire, pofitindu-ve tuturoru inca multi ani de lucrare la opulu celu mare alu regenerárii nóstre.

Precum se scie Dloru chiamarea bisericeii este, a respandi in mesura cât mai abundanta, cultur'a morala-religiósa, pentru a apropiá tot mai multu pre ómeni, de perfectiune, si prin acést'a de bine si fericire, scopulu supremu alu omului. Deci dupa-ce nouce

celoru intruniti aici, ne a concrediutu biseric'a representarea ei : asia dar noue ni se impune si sarcin'a apostoliei, de a latí si respandí tot mai multu, in cleru si poporu, biseric'a nóstra cea vie, cultur'a morala religiósa, pentru a se apropiá tot mai multu de perfectiune, si prin acést'a de bine si fericire.

Este grea acést'a problema Dloru, chiar si in timpuri mai bune, cu atât mai grea inse este ea in timpul de astadi, când pre lãnga indiferentismulu religiosu veditu in tóte pãrtile, in timpul mai nou, s'au mai ivitu si alte aparitiuni triste in biseric'a nóstra ; inse de vom avea cu totii, numai binele comunu inaintea ochiloru, si de va fi precum speru dragoste si buna intielegere intre noi, de cari nimeni nu are atât'a lipsa cá si noi, atunci tot ni va succede a ni implini, macaru in parte, detorinti'a ce ni se impune, si a satisface dupa putintia asteptãrii comune.

Dar pentru a ne implini acea datorintia dupa posibilitate, precum si pentru a satisface asteptãrii comune, nu este de ajunsu Dloru numai a decretá, si a indicá aici, organeloru nóstre, calea de procedere ; ci este neaperatu de lipsa a mai si cercetá, cum se esecuta cele decretate aici, de organele nóstre ? séu vorbindu mai lamuritu, este de lipsa a controlá seriosu, in centru cá si in pãrti, daca se esecuta bine si la timp, cele combinate ? daca esista in tóte comunele nóstre mijlócele necesarie, pentru respandirea culturii morale religióse ; si in specialu daca esista in tot locul bisericii si scóle corespundietóre, preoti si invetiatori demni ? si daca cei esistinti i-si implinescu conscientiosu chiamarea loru ? precum si daca este o buna si regulata administratiune intru tóte ?

In chipulu acest'a am deveni cu totii, câtii reprezentámu clerulu si poporulu, ceea ce si trebuie se fimu in adeveru Dloru, tot atãti'a lucratori in vi'a Domnului, am deveni tot atãti'a Apostoli ai culturii morale religióse, tot atãti'a buni conducatori si povetiitori ai clerului si poporului, prin ce ne am apropiá tot mai multu de perfectiune, si prin acést'a de bine si fericire, si asia ni-am implini in modu satisfacatoriu detorinti'a de reprezentanti ai clerului si poporului, biseric'a nóstra cea viia.

Pentru asemenea scopu maretiu s'au si intrunitu ómenii in societãti religióse Dloru, precum este si biseric'a nóstra nationala ; pentru asemenea scopu maretiu si convenimu noi in sínóde si congrese nationali-bisericesci ; si tot pentru asemenea scopu si sacrificamu cu totii, cleru si poporu, atât de multu ; deci se folosimu Dloru cât mai bine acestu unicu terenu bunu si manosu, ce ni-lu ofere biseric'a nóstra nationala ; se-lu folosimu bine si intieleptiesce implinindu-ne detorinti'a cu tóta scumpetatea, pentru a produce rezultate cât mai bogate spre scopulu ce urmãrimu.

Dar fiind-cã la tóte acestea, pre lãnga silintiele nóstre, — se mai cere si darulu lui Dumnedieu, pre

care l'am imploratu astadi in s. biserica, mai repetiendu eu si aici implorarea acelu dar dumnediescu, asupra nóstra, si asupra lucrariloru nóstre, dechiaru sesiunea ordinaria a sinodului nostru eparchialu pentru anulu 1888 de deschisa."

Cuventulu de deschidere alu Pré Santiei Sale fu primitu de catra deputatii sinodali cu insufletite urări de „se traiésca."

Dupa acést'a Pré Santi'a S'a denumesce in modu provisoriu de notari pana la constituirea sinodului pre deputatii : Ignatie Papp si Michaiu Sturz'a din cleru, ér dintre mireni pre : Petru Truti'a si Ioan Suci.

Cetindu-se list'a deputatiloru la apelulu nominalu respundu 39 deputati presentii, cari totu de odata si-presentéza credentialele.

Conform regulamentului deputatii pentru efeitura verificării se impartu in 4 sectiuni.

Siedinti'a a II-a.

s'a tienutu in Arad, la 2/14. Maiu 1888, ór'a 9 diminéti'a. Presidiulu ordinariu. Notariu : I g n a t i u P a p p.

Se cetesce protocolulu siedintiei prime, si se autentica.

Conform Regulamentului la ordinea dilei urméza verificarea deputatiloru.

Sectiunea prima censurandu actele de alegeri din cercurile VI. VII. VIII. IX si X prin reportorul ei Ioanu Belesiu, verifica pe deputatii alesi : Ioanu Cornea, Constantinu Gurbanu, Dimitrie Bonciu, Dr. Constantinu Groz'a, Petru Truti'a, Meletiu Dreghiciu, Emanuilu Ungureanu, Ignatiu Papp si Georgiu Ardeleanu, ér actele referitóre la alegerea deputatiloru : Ioanu Cornea jun., Georgiu Feieru, Teodoru Papp, Paulu Rotariu si Vincentiu Babesiu, le reléga la comisi'a verificatória permanenta.

Sectiunea a II-a censurandu alegerea deputatiloru din cercurile XI. XII. XIII. XIV si XV prin reportorul ei : Petru Truti'a verifica pre deputatii : Paulu Tempea, Ioanu Suci. Voicu Hamsea, Dr. Iuliu Bonciu, Georgiu Cojocariu, Georgiu Craciunescu, Dr. Iosif Gallu, Augustin Hamsea, Ieroteiu Belesiu si Nicolae Zigre ; ér actele referitóre la alegerea deputatiloru : Iuliu Vui'a, Constantinu Lazaru, Dr. Eugeniu Mocioni, Zeno Mocioni si Dionisiu Poienariu, le reléga la comisiunea verificatória permanenta.

Sectiunea a III-a censurandu actele referitóre la alegerea deputatiloru din cercurile : XVI. XVII. XVIII. XIX si XX prin reportoriulu ei : Dr. Iuliu Bonciu, verifica pe deputatii : Teodoru Filipu, Alesandru Filipu, Ioanu Papp, Iosif Vess'a, Teodoru Lazaru, Georgiu Dringau (pentru cerculu Tinței), Petru Suci, Eli'a Mog'a, Paulu Papp, Vasiliu Papp si Dr. Georgiu Pop'a, ér actele referitóre la alegerea deputatiloru : Georgiu Dringau (pentru cerculu Beliu, Ioanu Bun'a, Teodoru Fassia si Paulu Fassia, le reléga la comisi'a verificatória permanenta.

Sectiunea a IV-a censurandu alegerea deputatiloru din cercurile I, II, III, IV si V prin reportorul ei Dr. Georgiu Pop'a verifica pre deputatii : Iosif Goldisiu, Ioanu P. Desseanu, Lazaru Ionescu, Vasiliu Belesiu, Pavelu Milovanu, Georgiu Popoviciu, Sigismund Popoviciu, Daniil Gábor, Petru Chirilescu, Vasiliu Paguba si Mihaiu Sturz'a, ér actele referitóre la alegerea deputatiloru David Nicóra si Mihaiu Veliciu le reléga la comisi'a verificatóre permanenta.

La propunerea deputatului Petru Truti'a, sinodulu enuncia cá : cuventulu de deschidere alu Preasantiei Sale Dlui episcopu presedinte, sè se tréca la protocolu in tóta estensiunea.

In urm'a si pe bas'a celoru de mai susu, constatandu-se ca numerulu deputatiloru verificati este 43, sinodulu se dechiaru capace a aduce concluse valide.

Mai nainte de a trece la pertractarea altoru obiecte, sinodulu se preface in o conferintia pentru a se intielege asupra alegerii comisiuniloru sinodali, asupra notariloru si a membriloru in respectivele comisiuni.

Dupa redeschiderea siedintiei sinodulu alege de notari pe urmatorii : Ignatiu Papp si Mihaiu Sturz'a din cleru, ér dintre mireni pre : Petru Truti'a, Teodoru Ceontea, Dr. Constantinu Groz'a si Ioanu Suci, dintre cari sinodulu designéza de protonotariu pre Ignatiu Papp, ér in comisiuni la propunerea presidiului se alegu urmatorii deputati si anume :

1. *In comisiunea verificatóre* : Vasiliu Belesiu, Constantinu Lazaru si Teodoru Lazaru.

2. *In comisiunea pentru petitiuni* : Vasiliu Papp, Teodoru Papp si Dr. Iuliu Bonciu.

3. *In comisiunea organizatóre* : Ieroteu Belesiu, Iosif Goldisiu, Ioanu Cornea, Dr. Iosif Gallu, Dimitrie Bonciu, Ioanu P. Desseanu, Paul Rotariu, Vincentiu Babesiu si Nicolae Zigrea.

4. *In comisiunea bisericesca* : Georgiu Craciunescu, Constantinu Gurbanu, Emanuilu Ungureanu, Daniil Gabor, Petru Truti'a si Alesandru Filipu.

5. *In comisiunea scolara* : Petru Chirilescu, Petru Suci, Paul Tempea, Teodoru Ceontea, Paul Papp, Nicolae Zigrea, Constantinu Lazaru, Vincentiu Babesiu si Ioanu P. Desseanu.

6. *In comisiunea epítropésca* : Ilie Mog'a, Ioan Groz'a, Georgiu Popoviciu, Ioanu Belesiu, Vasilie Pagub'a, Georgiu Ardeleanu, Paul Milovanu si Georgiu Dringou.

7. *In comisiunea bugetaria* : Teodoru Filipu, Ioanu Cornea jun. si Georgiu Cojocariu.

Premergendu acéstea, se presinta repórtele consistoriali si alte esibite intrate, asupra caror'a sinodulu enuncia :

Repórtele Consistorieloru plenari din Arad si Oradea-mare se transpunu la comisiunea organizatória.

Reportulu senatului stensu bisericescu dela Con-

sistórele din Arad si Oradea-mare se transpunu comisiunei bisericesci.

Reportulu senatului de scóle dela Consistórele din Arad si Oradea-mare se transpunu comisiunei scolare.

Reportulu senatului epítropescu dela Consistórele dela Arad si Oradea-mare impreuna cu ratiociniile de pe 1887 si cu bugetulu pe anulu 1888 se transpune comisiunei epítropesci.

Reportulu vice-presiedintelui delegatiunei congrsuale despre starea proceselor de despartire in comunele mestecate se preda comisiunei organisatórie.

Reportulu consistoriului aradanu pe langa care ascerne socót'a fondatiunei Elen'a Ghib'a Birt'a, de pre anulu solariu 1887, se transpune comisiunei epítropesci.

Propunerea consistoriului plenariu din Arad cá conventiunea episcopésca, carea forméza dotatiunea arhierelui sè se iea in bugetulu comistorialu si sè se incasseze prin Consistoriu, ér Preasantiei Sale se i-se anticipe, respective solvésca dela cass'a consistoriala se transpune la comisiunea organisatória.

O alta propunere a Consistoriului din Arad, si in nexulu acestei'a si cererea parochiei Teesiu pentru o eiectare mai proportionata a conventiunei episcopesci, se transpune comisiunei organisatórie.

Harthi'a Consistoriului plenariu din Arad, pe langa care substerne conclusulu congrsuale referitoriu la infiintiarea celor doue episcopii istorice in Timisiór'a si Oradea-mare se transpune comisiunei organisatórie.

Reportulu Consistoriului din Arad in cestiunea iufintiarii unei academii teologice se transpune comisiunei organisatórie.

Presidiulu presenta credentionalele deputatiloru : Constantin Lazaru, Paul Fassia, Mihain Veliciu, Georgiu Feier, si a lui Teodoru Fassia, care din urma — cere totodata si concediu pe durat'a sesiunei actuale pentru cause familiari se predau comisiunei verificátore.

La cerea deputatului *Iosif Vess'a*, sinodul i-acórda concediu pe durat'a sesiunei presinte.

Cererea deputatului *Vincentiu Babesiu* pentru concediu de trei dile, eventual pentru durat'a sesiunei presinte se transpune comisiunei verificátore.

Petitiunea comunei bisericesci Lipov'a pentru unu ajutoriu la renovarea bisericeii de acolo se transpune comisiunei pentru petitiuni.

Rogarea parochiei Budintiu, prezentate prin deputatulu *Dr. Iosif Gallu*, pentru unu ajutoriu de 200 fl. v. a. la terminarea edificáriei bisericeii de acolo se transpune comisiunei pentru petitiuni.

Rogarea invetiatoriului *Tom'a Farcasiu*, din Aciuti'a prezentate prin *Dr. Giorgiu Pop'a*, pentru ajutoriu séu pensiune anuala din fondurile diecesane se transpune comisiunei pentru petitiuni.

Petitiunea parochiei Valea-neagra din protopopiatulu Pestesiuului, pentru unu ajutoriu de 100 fl. la adu-

cerea edificiului scolaru in stare corespondietoria se transpune comisiunei pentru petitiuni.

Ne mai fiind alte obiecte siedinti'a se incheia, anunciandu-se siedinti'a proxima pe mâne in 3/15. Maiu a, c. la ór'a 4 dupa médiadi.

Siedinti'a III.

s'a tienutu in 3/15. Maiu 1888 la 5 óre dupa amédi. Presidiulu ordinariu. Notariu : I o a n S u e i u .

Presidiulu presentéza credentionalulu deputatului mireanu Dionisiu Poienariu din cerculu electoralu Oradea mare dimpreuna cu o scrisóre a numitului deputatu, prin carele numitulu deputatu din causs'a multelor sale ocupatiuni si a sanatátii sale atacate abdice de mandatulu seu de deputatu.

Presentarea credentionalului si abdicerea la mandatu din partea deputatului Dionisiu Poienariu se iea la cunoscentia, si sinodulu ordinéza alegere noua.

Deputatulu mireanu din cerculu Postesiuului cere concediu pre durat'a sesiunei actuale. Concediulu cerutu se acórda. De asemenea se acórda concediu pre durat'a sesiunei actuale deputatiloru Meletiu Dreghiciu si Teodor Pap.

Presidiulu presentéza sinodului mai multe petitiuni, cari se transpunu comisiuniloru concerninte.

Comisiunea venificátoria prin reportoriulu ei Constantin Lazaru reportéza asupra actelor de alegere ale deputatiloru neverificati prin sectiuni si sinodulu enuncia : alegerea deputatului David Nicórra din cerculu Giulei in considerarea inegularitátiloru constatate se nimicesce, si sinodulu ordinéza alegere noua ; ér deputatii : Michaiu Veliciu, Ioan Cornea, Teodor Pap, Paul Rotariu, Vincentiu Babesiu, Iuliu Vui'a, Dr. Iosif Galu, Constantin Lazaru, Eugeniu Mocsonyi, Georgiu Dringau, Ioan Bun'a, Teodor Fassie se declara de verificati. Cu privire la mandatulu deputatului Zeno Mocsonyi, alesu in cerculu electoralu alu Birchisiului sinodulu la propunerea deputatului Dr. Iosif Galu decide a-se acceptá terminulu de 5 dile, dupa carele se-se procédá conform regulamentului.

Se pune la ordine reportulu comisiunei bisericesci, carea prin reportoriulu ei Constantin Gurbanu, cu privire la reportulu senatului bisericescu propune si sinodulu iea la cunoscentia, ca senatulu bisericescu alu consistoriului din Arad se compune din unu asesoru ordinariu si 11 asesori onorari, ca personalulu manastirei Hodosiu-Bodrogu se compune din 1 archimandritu, 1 protosincelu, 4 ieromorachi si 1 ierodiaconu ; ca la jurisdictiunea consistoriului aradanu apartieniu 11 tracte protopresviterale cu 300 comune matre, 87 filie, 331 biserici, 383 parochii si 65497 de case ; ca in decursulu anului 1887 s'anascutu, si respective botezatu 16728 nou nascuti, s'au cununatu 3194 parechi, si au reposatu 13,879 individi, prin urmare numerulu botezatiloru in decursulu anu-

lui 1887 intrece pre alu reposatiloru cu 2849; dar in asemanare cu anulu precedentu 1886, in care s'au botezatu 18,115, s'au cununatu 3572 parochi, si au reposatu 12,557 individi, — resulta, ca unu scadiementu in numerulu botezatiloru in decursulu anului 1887 facia de anulu 1886 in suma de 1387, in alu cununatiloru unu scadiementu in suma de 387, ér la reposati este unu crescementu in suma de 8678, carele a provenitu mai cu seama din caus'a unoru morburi epidemice obvenite intre prunci.

Numerulu poporatiunei apartinetórie la jurisdicțiunea acestui consistoriu a fost cu finea anului 1887 de 341,473, de individi; emigrári, seau imigrári in sinulu poporatiunei n'au obvenitu, dela confessiunea nóstra au trecut in decursulu anului la alte confessiuni 61, ér dela alte confessiuni au trecut la noi 84 individi. Numerulu prunciloru nascuti din patu nelegiuitu in 1887 a fost de 1049, au muritu de mórte selnica 134; ér numerulu concubinateloru a fost la finea anului 1887 de 4498 parochi.

Sinodulu iea aceste date la cunoscintia, ér cu pri-vire la sterpirea concubinateloru la propunerea comis-siunei si in urm'a amendamentului propusu de depu-tatulu Dr. I o s i f G a l u sinodulu aviséza consisto-riulu aradanu a substerne unu memorandu catra in-altulu Ministeriu, cu rogarea, cá se aviseze jurisdic-tiunile politice se dea ajutoriu organeloru bisericesci intru impedecarea concubinateloru; de asemenea se aviséza ambele consistorie cá se indrume organele su-balterne a eruá si aretá motivele, din cari provine latirea acestui reu; si conform dateloru, ce voru afía, se procedá in sfer'a loru de activitate cu possibilá strictetia intru impedecarea si sterpirea concubinateloru.

Sinodulu iea la cunoscintia, ca preoti actuali au fost cu finea anului 1887, 10 protopresviteri, 1 ad-ministratoru si una vicariu protopresviteralu, 243 pa-rochi, 119 administratori parochiali, 31 capelani si 2 diaconi, precum si ca in anulu 1887 au reposatu 11 preoti, si s'au chirotonitu 14 clerici absoluti.

Parochii vacante au fost la finea anului 1887, 14, si in considerarea ca parochiele serace nu se potu deplini din lipsa de dotatiune suficienta, la propunerea comisiunei sinodulu decide a-se luá in budgetu o suma mai marisóra in rubric'a: „ajutoriu pentru bisericile serace,“ din care suma cu timpulu sè se póta edificá case parochiale in astfelu de comune serace; si pentru efeptuire acestu conclusu se transpune comisiunei episcopesci.

Sinodulu iea la cunoscintia, ca la finea anului 1886/7 au fost aplicati la institutul teologicu: 1 profesoru ordinariu, 2 profesori interimali si 1 profesoru de cantu, ér elevi au fost 55, si ca in anulu 1887 au depusu esamenulu de cualificatiune 20 de clerici absoluti, dintre cari 4 s'au cualificatu pentru parochii de clas'a I, 9 pentru parochii de clas'a II, ér 7 pentru parochii de clas'a III.

(Va urmá.)

Cuventare presidiala

tienuta la deschiderea sinodului archidie-cesanu.

*Preastimatiloru Domni deputati! Iubitiloru Frati!
Iubitiloru Fii sufletesci!*

In momentulu acest'a serbatorescu, când ne af-lam adunati in sinodulu ordinariu alu archidiecesei nóstre, primiti inainte de tóte salutarile mele cordi-ale, care cá reprezentantiloru clerului si poporulu archidieceसानु Vi le adresezu prin cuvintele significa-tive: *Bine a-ti venit!*

Cu diu'a de adi facem inceputu unui periodu nou sinodalu, care este alu sieptelea dela regularea vietii nóstre bisericesci pe basele din Stat. org.; si daca — precum se cade — ne vom face séma cu rezultatele generale de pana acum ale periódeloru de-curse, va trebui se constatam; cá scopulu procsimu, care l'au avutu in vedere urditorii statutului nostru organicu, ca adeca prin sinodalitate sè se potentieze si tiena neadormita in cleru si poporu interesarea pentru o activitate continua si intinsa pe terenulu bi-sericescu, — este in mare parte ajunsu; este ajunsu celu putienu intr'atát'a, incát astadi nu credu se avemu in sinulu bisericeii, si specialu in sinulu archi-diecesei nóstre omu de óre-care valóre, care se nu tiena multu la aceea, cá are incurgere, are chiar votu decisiva mediatu sau inediatu, in tóte afacerile ad-ministrative ale bisericeii.

Durere inse, cá sinodalitatea nóstra de pana acum in generalu inca n'a produsu rezultate faptice de o mai mare insemnatate, care se póta stá in pro-portiune drépta cu sacrificiile de lucru si de bani, ce ni le costa ea, si care servindu spre intarirea bi-sericeii, spre consolidarea institutiuniloru ei salutare, spre propagarea luminei si a moralului crestinescu, se ne faca tot mai mult apropiati catra perfectiunea, la carea avem se nisuum dupa invetiaturile fundatorului sântei nóstre bisericeii.

Dar si mai mare durere, cá rezultatele, la care ar trebui se nisuumu cu puteri unite, le vedemu za-darnicindu-se de multe ori prin o desvoltare gre-sita a sinodalitáti nóstre, dar si mai multu prin unele rele din viati'a nóstra sociala, a caror'a semintia aruncata de mâni dusimanóse in tiarin'a destinata ac-tivitáti mele, a prinsu radecini inca in anii primi ai venirei mele aici'a, si in decursulu timpului, nutrite tot de asemenea mâni, s'au latitu tot mai tare, in-cát astadi ele mergu oblu spre total'a resturnare a ordinii legale si canonice in biserica.

Vorbindu mai claru, trebue se vi-o spunu Dom-niloru si Fratiloru, cá astadi esista in sinulu biseri-cii nóstre o séma de ómeni, unii chiar in functiuni superióre bisericesci, cari condusi de interese perso-nale, de dorulu economiei, cu care au fostu obicinuiti, si de o ura nestêmperata catra tot ce stá cá pedeca in calea scopuriloru loru, sunt aliati cu diferite ele-mente si pusi in lucrare nu numai pentru a-mi zadar-

nici ori-ce intentiune buna in sfer'a chemarei mele, ci si pentru a me calumniá cu graiu viu si prin diarele loru, de siguru pentru scopulu de a stricá autoritatea positiunei mele si a provocá o resturnatura, ce ar conveni intereselor loru.

Timpu de 13 ani si mai bine m'am luptatu Domniloru si Fratiloru cu reulu acest'a, incepându de când elu inca nu erá estinsu afara de gremiulu consistoriului archidiecesanu; m'am adoperatu cu multa rabdare si chiar cu multa abnegatiune, a vindecá reulu imediatu, asia dicându in familie, si am facutu tóte incercárilu de indreptare, tóte in acea sperantia, cá'-mi va succede a-i capacítá pentru adeveru si a-i indreptá pe cei rataciti. Acést'a inse durere! nu mi-a succesu, si reulu a devenitu in timpulu din urma acutu in asia mesura, incát — cu sfiála trebue se o marturisescu, — astadi biseric'a nóstra cu institutiunile ei liberale a devenitu obiectu de compatimire, daca nu de risu si batjocura inaintea altoru biserici si popóre.

Apelezu din acestu locu, si chiar in acestu momentu solenu, la Domniile Vóstre, cá la reprezentantii clerului si ai poporului archidiesannu, cá se judecati inca de acum pe candu vi se va dá prin unu actu specialu ocaziunea de a ve pronuntia: daca acést'a stare a lucrurilor, carea mai multu s'au mai putienu Ve este cunoscuta si D-Vóstre, se póte suferi si mai departe fara o evidenta disolutiune si fara ruinarea institutiuniloru nóstre bisericesci?

In sperantia buna, cá D-Vóstre, iubiti frati si fii sufletesci, veti aflá modulu eficace pentru sanarea reulu indicatu, si prin delaturarea aceluia ve-ti cautá, sè se delature totodata si pedecile din calea progresulu ce-l dorim toti, — Ve imbratisiezu cu sincera iubire archierésca, si premitiendu acesteá, declaru sesiunea ordinara a sinodulu nostru archidiecesanu pentru anulu 1888 de deschisa.

Epistolele parochului betranu.

VII.

Iubite nepóte! — Cá preotu dela sate stau departe de sgomotulu lumei, si nici nu am placere a iesi la ivéla se ieanu si eu parte la fremantarile si sbuciumarile ce vedu cá se ivescu din când in când in viéti'a nóstra cetatienésca si bisericesca. Fratiloru mai teneri póte cá nici nu li-ar stá reu a se amestecá in valorile luptelor; ei suntu si mai tari si mai venjosi d'a mai si rabdá câte un'a, dar noi cei betraniu credu cá ne implinimu detorinti'a, si nime nu ne va luá in nume de reu déca ne marginimu numai la guij'a asupra parochianiloru nostrii si nu trecemu peste angustulu cercu de lucrare ce ni l'au croitu verst'a si alte greutati; totodata nu va luá nimenea in nume de reu de la noi, déca luandu cunoscintia despre faptele seversite ori despre planurile ce se punu in lucrare din partea celoru teneri, ni spunemu

si noi parerile nóstre bune-rele dar fara patima si fara partinire barem asupra acelor'a, pre cari si noi le cupridemu si le cunóscemu.

Am cetitu Iubite nepóte! ce ai scrisu dt'a in fóia despre adunarea fondulu preotiescu. Am cetitu totu aceea si a dóu'a si atrei'a-óra si Te rogu se nu te miri de mine cá am facutu acést'a. — In teneréti'a mea sciamu cá avemu bani undeva; la despartirea de catra serbi amu si capetatu nisce sfermeturi din ei, dar Ddieu le-a binecuventatu si in anii cesti dóuedieci din urma ei s'au induoitu ba póte si intreitu in manile nóstre déca luámu in socotintia cheltuielile facute. Adeca noi de capulu nostru in cei din urma 20 ani am facutu mai multu de cât sub serbi peste sute de ani. Acést'a o face „statutulu organicu.“

In teneretiele mele nimenea nici un visá despre vre-unu fondu preotiescu, si éta cá acuma dt'a ne incunoscintiedi cá fondulu stá peste o suta de mii si numai venitul unu anu se suie la 20 de mii. Sciu cá multi dintre fratii, preoti gandescu la fondulu acest'a, cum adeca am trage din elu ajutore pe fiacare anu, dar precum se vede — dvóstre ati aflatu de bine a nu ve slobozi la cheltuieli mari anca, si fórté bine faceti; déca am potutu asteptá sute de ani, de ce se nu mai asteptam barem 5 — 6 ani anca candu apoi fondulu va cresce la unu venitu, din carele toti preotii dela parochiele de clas'a atrei'a voru potea se fie ajutorati cu câte o suta-dóue florini si pana atuncia se fie ajutorati numai fratii nepotintiosi precum si veduvele si orfanii. Déca noi betranii, cari astadi suntemu cu unu pitioru in grópa mai potemu asteptá, cu atát mai vertosu potu face acést'a cei teneri si tari pana va veni plinirea vremii, carea nu póte fi departe.

Am vediutu eu multe lucruri bune in viéti'a mea, dar fondu se crésca cu repejune cá si fondulu preotiescu n'am mai vediutu, si dau cu socotél'a cá de la noi si-au luat indemnu fratii preoti din archidiecesa si din dieces'a Caransebisiului de si ei staruiescu se-si infintieze loru-si aseminea fondu. Bine facu, numai se incépa odata si anca cu tóta hotarirea cá celu-ce nici odata nu incepe, nici nu gata nici odata. — Noi am inceputu; ce e dreptu am avutu multe greutati si a trebuitu se ni punemu in cumpena tóte poterile ca se-lu infintiamu, dar am avutu norocu in Prea Santi'a Sa, carele a portatu asia dicendu tóte sarcinele si a infruntatu tóte navalirile dusmanóse mai multu de cât noi preotii toti la olalta si putemu fi mangaiati si veseli, cá atát intemeiatoriulu cât si cei mai multi sprijinitori ai fondulu nu voru trece din viétia pana când fructele osteneleloru si jertfeloru aduse nu voru dovedi cá darulu si binecuventarea cerésca ne-a insocitu dela inceputu, si déca va fi harmonie intre noi, acea binecuventare nu ne va parasi pana când din venitele fondulu nu se voru impartasi toti preotii in mesura cuvenita si drépta. Greutatiie inceputulu sunt dela-

turnate, fondulu a iesitu din legaturele scuteceloru, veduvelle si orfanii preotiloru precum si fratii nepotintiosi se impartasiescu si pana acuma de nescari ajutoare éta ceeaa-ce nainte de acést'a cu 11 ani nici n'am visatu, éta pentru-ce am disu la inceputu că am cetitu si de două si de trei ori cele ce ai scrisu dt'a despre crescerea fondului. Noi cei betrani ne vomu alege pôte numai cu bucuri'a, dar ne vomu pogori in mormentu cu mangaiarea, că am radicatu urmasiloru nostrii unu adapostu si bisericeii o propta, despre acaror'a bunatate se va convinge viitorimea, éra noi cei de astadi am pusu umerii la olalta ca se usioramu starea urmasiloru si acést'a o facemu cu placere si cu anima buna.

In legatura cu fondulu ai scrisu dt'a si aceea, că in fati'a adunarii pentru fondulu preotiescu parintele pop'a Michaiu a primitu dela Prea Santi'a Sa Domnulu Episcopu dreptulu si binecuventarea d'a portá brêu rosiiu. Nu poti dta crede, cum m'a petrunsu pre mine vestea acést'a imbucuratória si nici nu sum in stare se ti-o scriu aci intr'o scrisóre, mai vertosu sciindu că par. Michaiu e omu sfiosu si carui'a nu-i place a se aratá pre sine mai inaltiatu de cătu altii. Nu me miru de locu, că dsa numai cu greu s'u hotaritu se primésca dovad'a acést'a a cinsitei de carea s'a invrednicitu.

A sositu acasa parintele pop'a Michaiu si noi indata ne-am si grabitu a merge la densulu se ni facemu detorinti'a; din intemplare erau chiar la densulu si alte deputatiuni din locu si persóne din impregiuru naintea carór'a povestea cum a patitu densulu la adunarea din Aradu, cum s'a bucuratu vedendu-se intre cei 40 preoti veniti din intrég'a diecesa la adunare, a veditu betrani si teneri in giurulu Prea Sant'iei Sale, cari toti erau povetiuiti de cea mai frumósá dragoste fratiésca si se sfatuieau cu sange rece despre viitoriulu fondului.

Parintele Terentiu unulu dintre cei de fatia nu se potea din destulu mirá cum Prea Santi'a Sa a inaltiatu unu preotu atât de betranu, carele nici nau cautatu brêu rosiiu nici nu-lu prea arata altor'a si intre noi fia dísu — parintele Terentiu mi-a sioptitu la urechia că dsa anca ar dori o aseminea cinste pentru că dice parochi'a densului e mai mare si se invérte adese si intre straini, deci s'ar cuveni se fia — cum dise densulu — decoratu cu brêu rosiiu. Eu n'am dísu nimicu la vorb'a lui sciindu că e in restantia cu taxele la fondulu preotiescu, din carea pincina nici nu l'am potutu tramite din preuna cu par. Michaiu la adunare, pentru că ne-am temutu că acolo nu-si va gasi scaunu si apoi rusínea ar fi si a nóstra carii l'am fi tramisu; inse par. Terentiu pôte invetiá dela par. Michaiu că cum se castiga brêulu rosiiu adeca „cu smereni'a cele inalte“ dar nu cu sil'a, cu vrednici'a si cu intiepletiunea nefatiarnica, dar nu cu vorbe mari si desiarte, căci lumea e cu ochi si judeca intre fapte bune si intre vorbe góle.

Candu cetescu in fói'a dtale Iubite Nepóte! despre lucruri frumóse sevêrsite de fratii preoti, totdenna mi-se veselesce anim'a, si asi voi ca se scrii cătu de multe de aceste. — Asia se vede că preotii intre olalta se potu bine intielege, asteptu cu nerabdare se cetescu si despre decursulu sinodului eparchialu, cum v'ati certatu, ori cum v'ati intielesu? aflatati ceva neronduéla la banii diecesani? precum latisera vestea unii ómeni, si ce imbunatiri ati facutu pentru biserica?

Scrie-ne curendu si despre aceste.

Invetiamentulu limbei materne in scól'a poporala.

(Continuare.)

In urma simtiulu de limba se va intari in scolari, déca *vorbirea invetiatoriului* este preste totu de modelu. Precumu vorbesce invetiatoriulu, asia vorbescu si scolarii. Aplice dar densulu in tóte propunerile sale un limbagiu simplu, corect si frumosu, apoi intogmésca *vorbirea astfelii*, că se obvina in ea tot feliiulu de cuvinte cu derivatiuni si forme flexionare.

Déca procedemu pe calea sus aratata, simtiulu de limba se va desvoltá succesivu pana la acelu gradu de intensitate si precisiune, de unde 'si va puté luá inceputulu desvoltarea *conscientiei de limba*.

Pe trépt'a a dou'a invetiamentulu limbisticu are de scopu a desvoltá *conscienti'a de limba in scolari*. Conversariile imbinate cu intuitiuni, piesele de cetire si esemplulu invetiatoriului au indreptatu si intaritu simtiulu limbisticu. In modulu acest'a scolarii ajung a vorbi corectu limb'a, inse numai instinctiv, adeca fara de a-si sci dá séma, că pentru-ce se vorbesce asia, si nu altcum. Dupa-ce simtiulu de limba s'a consolidat in mesura receruta, urméza a-lu conduce pre scolariu la reflexiuni asupra formeloru limbei.

Conscienti'a de limba sé razima pe cunóscerea legilor limbei, cari se cuprindu in *gramatica*. Simtiulu de limba, că tóte simtiurile, in sine este vagu, nedeterminatu; elu numai cu ajutoriulu cunóscintielor gramaticale este capabilu a-'l orienta pre vorbitoriu intre tóte impregiurarile, si in urma a-'l conduce la aplicarea conscia a vorbirei. Gramatic'a este sciinti'a, care ne invatia a deosebi cu judecata sigura formele corecte ale graiului de cele eronate. Gramatic'a limbei materne trebue se fie unu obiectu de frunte alu invetiamentului elementar; inse atât cu privire la scopu, cât si la materie si metodu, ea difere multu de gramatic'a científica.

In scól'a poporala gramatic'a pe nici o trépt'a a invetiamentului nu este scopu propriu, ci numai unu modu séu mijlocu de a conduce pre scolariu cât mai sigur la intielegerea perfecta si manuearea conscia a limbei; căci in adevéru limb'a séu vorbirea are valóre numai intru cât este calificata a representá ideile

si sentimentele eului cugetatoriu. Gramatic'a scolei poporale 'si face de scopu a procurá scolariloru idea clara asupra celor mai usitate raporturi logice in aplicarea limbei, aratandu tot odata si legile formale, pe cari se razima ele. Precum la exercitiile de cagatere si vorbire propositiunile séu dicerile formau materialulu propriu; chiar astfeliu la gramatic'a elementare momentul sintacticu are se fie consideratu in lini'a dantaiu, adeca regulele se se abstraga din diceri, si se se aplice éراسi la diceri, pe cari scolarulu singuru le construesca. Scopulu gramaticei nici decum nu póte fi memorisarea regaleloru, ci intielegerea de plina a legilor limbei si mai pre susu de tóte desteritatea de a le aplica corect, atát cu verb'a cat si in scrisu. In scurtu, gramatic'a elementara este chemata a continuá perfectionarea simtiului limbisticu, desvoltatu prin intregulu mersu alu invetiamentului anterior, pentru a sterna in scolaru consciinti'a de limba.

Gramatic'a scolei poporale se deosebese de cea científica si cu privire la materie. Acést'a din urma considera intregul tesaur de cuvinte si expresiuni, pe când gramatic'a elementara se ocupa numai de acelu marginitu materialu limbisticu, ce si-l-a procuratu scolarulu pe calea exercitiilor de vorbire, si tóte abstractiunile au se se scóta din isvorulu próspetu alu graiului viu, pe care scolarulu lu-seie stapani cu simtiul séu. Cáci nu terminologiile seci si rubricarile abstracte, ci intielegerea si aplicarea formelor limbistice este lucrulu de captenie.

(Va urmá.)

Dr. Petru Piposiu.

D i v e r s e .

* *In siedinti'a din urma a sinodului eparchialu aradanu* s'a ténutu alegerea membriloru senateloru scolare si epitropesci dela consistoriele din Arad si Oradea-mare. Alesi au fost urmatorii dni:

In senatulu scolaru din Arad s'au alesu: asesoru referinte: Dr. Giorgiu Pop'a, ér asesori onorari: Georgiu Creciunescu, Iosif Gradinariu, Ioanu Cióra, Dimitrie Marcu, Vincentiu Babesiu, Ioanu P. Desseanu, Dr. Ath. Sándor, Giorgiu Ardeleanu, Paul Rotariu, Dr. Georgiu Plopu, Dimitrie Romanu.

In senatulu epitropescu: asesori referinti: David Nicóra si Petru Ionasiu. Asesori onorari: Paul Tempea, Ignatiu Papp, Iosif Besanu, Michaiu Sturz'a, Em. Ungureanu, Daniil Gabor, Giorgiu Feieru, Petru Truti'a, Dimitrie Antonescu, Giorgiu Purcariu.

In senatulu bisericescu din Oradea-mare: Referinte: Ioanu Groz'a jun., onorariu: Gavrielu Neteu.

In senatulu scolaru: Teodoru Papp, Giorgiu Morarescu, Teodoru Filipu, Eli'a Bochisiu, Teodoru Lazaru, Paul Papp, Nicolau Zigrea, Dr. Florianu Duma, Paulu Fassia.

In senatulu epitropescu: Teodoru Vaid'a, Vasiliu Papp, Iosif Nagy, Paul Gavrillette, Demetriu Negreanu, Ioanu Papp, Petru Ionasiu, Ioanu Gerlanu, Ioanu Glitie.

* *Adunarea generala* a asociatiunei aradane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu s'a ténutu Luni'a trecuta la 10 óre inainte de amédi sub presidiulu Pré Santiei Sale, parintelui Episcopu Ioan Metianu. Din reportulu directiunei am constatatu si in mersulu acestei asociatiuni unele imbunatatiri, si sperámu, ca in curend va luá si acésta societate de cultura unu aventu mai insemnatu.

Dintre decisiunile mai insemnate notámu ca adunarea a decisu a-se modificá unele dispusetiuni din statute devenite in decursulu timpului necorespondietórie, s'au alesu membri directiunei; si s'au inscrisu si primitu mai multi membri noi, intre cari notámu, ca Ilustritatea S'a dlu Dr. Iosif Galu s'a inscrisu de membru fundatoru alu asociatiunei cu sum'a de un'a suta fiorini.

* *In reportulu despre adunarea generala* a reuniunei invetiatoriloru din eparchi'a Aradului, publicatu de noi in numerulu trecut a remasu afara din gresié'la tipografiei unu intregu pasagiu, si anume pasagiulu referitoriu la disertatiunea „despre corúrele vocale,” ténuta de dlu invetiatoriu Nicolau Stefu din Cuvin. Ravenindu de asta data asupra acestei disertatiuni notámu, ca ea a fost succésa. Dlu Stefu ne-a vorbitu din experientia despre influinti'a civilizatoria si moralisatória a corúrilor de plugari, cá unulu carele conduce cu celu mai bunu succesu unu astfeliu de coru. Interesanta a fost in acésta disertatiune cu deosebire partea, in carea disertantele ne-a doveditu, ca corurile vocale sunt cea mai buna scóla de repetitiune si scóla de adulti.

* *Serata literaria-musicale* arangiata de societatea de lectura a eleviloru dela seminariulu romanu ortodocsu din Aradu in sear'a de 1/13. Maiu a. c. a fost succésa din tóte punctele de vedere. Sal'a seminarului cu acésta ocaziune a fost indesuita de unu publicu alesu carele se compunea mai cu seama din familii romane din provincia si din deputati sinodali. Publiculu a remasu deplin multiemitu de modulu, in carele s'a executatu programulu acestei serate.

C o n c u r s e .

In urmarea dispusetiunei consistoriale de datulu 18/30. aprile a. c. Nr. 210. B., pentru deplinirea cu preotu a vacantei parochie gr. or. din Ineu, protopresviteratulu Pestesului, cottulu Bihoru, se eserie concursu cu terminu de recurgere 30 zile dela prim'a publicare. Dotatiunea preotiesca consta din:

- a) Un'a sessie de pamentu,
- b) Birul dela 120 casa câte un'a vica de cucuruzu sfarimatu,
- c) Stolele usuate, si
- d) Cortelu cu gradina.

Recursele ajustate cu documinte despre calificatiune preotiesca pentru parochie de classá prima, sunt a-se substerne subsenmatului protopresviteru in F.-Lugos, u. p. Eleds, (Biharmegye), éra recurentii au se se presenteze in ire-o domineca séu serbatóre pana la espirarea concursului, in biserie'a din numit'a parochia, pentru a-si aretá desteritatea in cele preotiesci, conform regulamentulu congregualu.

Terminulu alegerei se va defige dupa espirarea concursului.

Lugosiul, super. 19. Aprile (1. Maiu) 1888.

Pentru comitetulu parochialu:

Teodoru Filipu m. p.,
protoprasviter.

—□—